

29 Δεκεμβρίου, 1989

[Α. ΛΟΪΖΟΥ, Π., ΜΑΛΑΧΤΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ,
ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ,
ΝΙΚΗΤΑΣ, Δ/στές]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 149(β) ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Η “ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ” ΠΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΕΙΤΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΧΑΡΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΕΡΑ
ΣΥΝΟΔΟ ΜΕ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ, ΔΗΛ. ΤΟΥΣ:

- (Α) ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΝΕΑΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ Κ.Κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ
- (Β) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΠΑΦΟΥ Κ.Κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ
- (Γ) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΙΤΙΟΥ Κ.Κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ
- (Δ) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ Κ.Κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟ
- (Ε) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΛΕΜΕΣΟΥ Κ.Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΟ
- (ΣΤ) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΜΟΡΦΟΥ Κ.Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΟ
- (Ζ) ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ Κ.Κ. ΒΑΡΝΑΒΑ ΚΑΙ/Η ΤΩΝ
ΩΣ ΑΝΩ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ

Αιτητές,

v.

ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥ (ΑΡ.2),

Καθ' ων η Αίτηση.

(Αίτηση Αρ. 3/89)

---

*Συνταγματικό Δίκαιο — Ασάφεια — Δικαιοδοσία Ανωτάτου
Συνταγματικού Δικαστηρίου — Σύνταγμα, Άρθρο 149(β) — Αίτηση
προς ερμηνεία του Άρθρου 182.3 του Συντάγματος λόγω ασάφειας, όχι
στο Άρθρο αυτό καθ' εαυτό, αλλά συνεπεία dictum στην υπόθεση
Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1986) 3
Α.Α.Δ. 1439 — Αίτηση για παροχή άδειας ενάρξεως διαδικασίας προς
ερμηνεία της ασάφειας βάσει του Κανονισμού 15(2)(β) των Περί
Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου Κανονισμών — Απόρριψη*

5

αιτήσεως επί τω ότι δεν υπάρχει ασάφεια στο Άρθρο 182.3.

5 Με την παρούσα αίτηση που υπέβαλε η Αυτοκέφαλος Αγιοπάτη και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου ζητήθηκε άδεια για έναρξη διαδικασίας δυνάμει του Άρθρου 149(β) του Συντάγματος, ενόψει ασάφειας, που δημιουργήθηκε από το ακόλουθο απόσπασμα στην υπόθεση **Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων** (1986) 3 Α.Α.Δ. 1439:

10 "5. Το Ανώτατο Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι λόγοι που προβάλλονται για τις τροποποιήσεις... των Άρθρων 63 και 66 του Συντάγματος... δεν είναι... επιτακτικότεροι της υπέρτατης πολι-
15 τειακής ανάγκης να μην τροποποιηθούν τα εν λόγω Άρθρα 63 και 66, οι πρόνοιες των οποίων αφορούν και τις δύο κοινότητες, χωρίς τη συμμετοχή βουλευτών και των δύο κοινοτήτων... όπως απαιτείται από την παράγραφο 3 του Άρθρου 182 του Συντάγματος...".

20 Ενόψει του αποσπάσματος αυτού σε συνδυασμό με το προοίμιο του Νόμου 95/89, με το οποίο τροποποιήθηκε το Άρθρο 111 του Συντάγματος, που τείνει να δημιουργήσει την εντύπωση, ότι οι πρόνοιες του Συντάγματος που αφορούν αποκλειστικά και μόνο την ελληνική κοινότητα μπορούν να τροποποιηθούν χωρίς τη συμμετοχή με την απαιτούμενη πλειοψηφία των Τούρκων βουλευτών, δημιουργούν ασάφεια, που χοήζει ερμηνείας στο Άρθρο 182.3 του Συντάγματος.

25 Το Ανώτατο Δικαστήριο, απορρίπτοντας την Αίτηση, απεφάσισε:

- 30 (1) Το κείμενο του Άρθρου 182.3 του Συντάγματος είναι σαφές και δε δημιουργεί οποιοδήποτε ερμηνευτικό πρόβλημα.
- (2) Στην πιο πάνω αναφερομένη απόφαση το επίδικο θέμα ήταν η τροποποίηση μη θεμελιωδών Άρθρων του Συντάγματος χωρίς τη συμμετοχή των Τούρκων Βουλευτών.
- 35 (3) Το ανωτέρω αναφερόμενο απόσπασμα από την απόφαση συνιστά παρατήρηση (dictum), που δεν ήταν απαραίτητη για την επίλυση του επιδίκου στην Αναφορά στην εν λόγω υπόθεση θέματος.

40 *Η αίτηση απορρίπτεται.*

Αναφερόμενες υποθέσεις:

Αίτηση Αυτοκέφαλης Αγιοτάτης Ορθοδόξου και Αποστολικής Εκκλησίας της Κύπρου και Άλλων (1989) 3 Α.Α.Δ. 1943,

5

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1986) 3 Α.Α.Δ. 1439.

Αίτηση.

Αίτηση από την Αυτοκέφαλο Αγιοτάτη και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου βάσει του Άρθρου 149(β) του Συντάγματος για αποσαφήνιση των διατάξεων του Άρθρου 182.3 του Συντάγματος.

10

Α. Τριανταφυλλίδης και Κ. Χρυσστομίδης, για τους Αιτητές.

15

Μ. Χριστοφίδης, Α. Μαρκίδης και Μ. Παπαπέτρου, για τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

20

Μ. Τριανταφυλλίδης, Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, Λ. Λουκαΐδης, Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, Α. Παπασάββας, Ανώτερος Δικηγόρος της Δημοκρατίας και Τ. Πολυχρονίδου (δ/νίς), Δικηγόρος της Δημοκρατίας Β', για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

25

Α. ΛΟΪΖΟΥ, Π.: Ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση. Με την ολοκλήρωση της ακρόασης της αίτησης αυτής το πρώτο θέμα που πρέπει να αποφασιστεί είναι αν διαπιστώνεται ασάφεια στις διατάξεις του άρθρου 182.3 και συνεπώς εγείρεται θέμα αποσαφήνισής τους βάσει του άρθρου 149(β) του Συντάγματος.

30

Ύστερα από αίτηση που υποβλήθηκε βάσει του Κανονισμού 15(2)(β) των περί Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου Κανονισμών 1962 και με βάση τα γεγονότα που είχαν τεθεί ενώπιόν μας, κρίθηκε ότι εγειρόταν εκ πρώτης όψεως θέμα ασάφειας των διατάξεων του άρθρου 182.3 και για το λόγο αυτό χορηγήθηκε άδεια για την έναρξη διαδικασίας δυνάμει της παραγράφου (β) του άρθρου 149 του Συντάγματος. Προκύπτει από την απόφαση της Ολομέλειας με την οποία παραχωρήθηκε η άδεια, (βλέπε Αίτηση **Αυτοκέφαλης Αγιοτάτης**

35

40

5 *Ορθόδοξου και Αποστολικής Εκκλησίας της Κύπρου και Άλλων* (1989) 3 Α.Α.Δ. 1943, ότι θέμα ασάφειας έχει εγερθεί αποκλειστικά ως αποτέλεσμα της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην υπόθεση *Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν.*
10 *Βουλής των Αντιπροσώπων* (1986) 3 Α.Α.Δ. 1439, η οποία μνημονεύεται στο προοίμιο του περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμου του 1989 (Ν. 95/89) και αναφέρεται ότι συνιστά βάση για την τροποποίηση προνοιών του Συντάγματος που αφορούν αποκλειστικά την ελληνική κοινότητα. Διαφορετικά το κείμενο της παραγράφου 3 του άρθρου 182 δεν παρουσιάζει οποιαδήποτε λεκτική ή άλλη ασάφεια ως προς την πλειοψηφία η οποία απαιτείται για την τροποποίηση του Συντάγματος. Απαιτείται πλειοψηφία δύο τρίτων των Βουλευτών που ανήκουν τόσο στην Ελληνική όσο και στην
15 Τουρκική κοινότητα.

Με την αίτηση η οποία έχει υποβληθεί επιδιώκονται οι πιο κάτω θεραπείες:

20 “(α) Ερμηνεία του Άρθρου 182.3 του Συντάγματος με την κάτωθι ασάφεια που προέκυψε αναφορικά με το πιο πάνω άρθρο του Συντάγματος.

25 ‘Κατά πόσο θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος και ειδικότερα το άρθρον 111 του Συντάγματος κάτω από την προϋπόθεση ότι, και εις την έκταση που, αναφέρεται μόνον εις την Ελληνική κοινότητα και δεν αφορούν με οποιονδήποτε τρόπον την Τουρκική κοινότητα, μπορούν να τροποποιηθούν με μεταβολή, προσθήκη ή κατάργηση χωρίς τις απαιτούμενες
30 χωριστές πλειοψηφίες όπως προβλέπονται από το άρθρο 182.2,3 του Συντάγματος.’

35 (β) Δήλωση του Δικαστηρίου ότι ο Νόμος 95/89 βασίστηκε σε εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 182.3 του Συντάγματος και ότι κατά συνέπεια ο Νόμος 95/89 είναι αντισυνταγματικός και ασύμφωνος με τα άρθρα 182.3, 111 και 179 του Συντάγματος λαμβανομένων υπ’ όψιν των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου όπως προβλέπεται εις το άρθρον 149 του Συντάγματος.”

40

Πριν προχωρήσουμε στην εξέταση του θέματος που έχει εγερθεί κρίνουμε σκόπιμο να παραθέσουμε ολόκληρο το κείμε-

νο του άρθρου 182 του Συντάγματος.

“1. Τα άρθρα ή τα μέρη των άρθρων του Συντάγματος τα περιλαμβανόμενα εν τω συνημμένω τω παρόντι παραρτήματι ΙΙΙ, ενσωματώνονται εις το Σύνταγμα εκ της συμφωνίας Ζυρίχης της 11ης Φεβρουαρίου, 1959, αποτελούσι θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος και δεν δύνανται, καθ’ οιονδήποτε τρόπον, να τροποποιηθώσι διά μεταβολής, προσθήκης ή καταργήσεως. 5

2. Τηρουμένων των διατάξεων της πρώτης παραγράφου του παρόντος άρθρου πάσα διάταξις του Συντάγματος δύναται να τροποποιηθή διά μεταβολής, προσθήκης ή καταργήσεως, ως εν τη τρίτη παραγράφω του παρόντος άρθρου ορίζεται. 10

3. Διά την ψήφισιν οιονδήποτε νόμου περί τροποποιήσεως απαιτείται πλειοψηφία περιλαμβάνουσα τουλάχιστον τα δύο τρίτα του όλου αριθμού των εις την ελληνικήν κοινότητα ανηκόντων βουλευτών και τουλάχιστον τα δύο τρίτα του όλου αριθμού των εις την τουρκικήν κοινότητα ανηκόντων βουλευτών.” 15 20

Στο προοίμιο του Νόμου Αρ. 95 του 1989 γίνεται καθαρό, ότι η Βουλή προχώρησε στην τροποποίηση του Συντάγματος ενόψει του περιεχομένου της απόφασης στην Αναφορά 1/86, ιδιαίτερα του μέρους εκείνου που τείνει να δημιουργήσει την εντύπωση ότι πρόνοιες του Συντάγματος που αφορούν αποκλειστικά την Ελληνική κοινότητα μπορούν να τροποποιηθούν χωρίς τη συμμετοχή με την απαιτούμενη πλειοψηφία των Τούρκων Βουλευτών. 25

Η θέση των αιτητών είναι ότι το σχετικό απόσπασμα της απόφασης στην Αναφορά 1/86 δεν αποτελεί μέρος του δεσμευτικού τμήματος της αποφάσεως με την έννοια του δεσμευτικού προηγούμενου (ratio decidendi), όπως έχει καθιερωθεί στο δικαστικό μας σύστημα. 30 35

Και ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας δέχεται ότι το συζητούμενο μέρος της απόφασης της Ολομέλειας στην Αναφορά 1/86 δε συνιστά μέρος του δεσμευτικού τμήματος της απόφασης. Εν πάση περιπτώσει υιοθέτησε την άποψη ότι δεν γεννάται θέμα ασάφειας των προνοιών του Άρθρου 182.3 και συνεπώς δε δικαιολογείται η άσκηση των εξουσιών που παρέχει 40

το Άρθρο 149(β) του Συντάγματος.

5 Η θέση της Βουλής, όπως διατυπώθηκε ενώπιόν μας από τους δικηγόρους του σώματος είναι ότι η αναφορά στο ενδεχόμενο τροποποίησης προνοιών του Συντάγματος που δεν αφορούν και τις δύο κοινότητες χωρίς τη συμμετοχή των Τούρκων αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του σκεπτικού της απόφασης που δικαιολογεί τη θέση, ότι πρόνοιες του 10 Συντάγματος που αφορούν μόνο την Ελληνική κοινότητα, μπορούν να τροποποιηθούν χωρίς τη συμμετοχή με την απαιτούμενη πλειοψηφία και των Τούρκων Βουλευτών.

15 Το επίδικο θέμα στην Αναφορά 1/86 ήταν η τροποποίηση των Άρθρων 63 και 66 του Συντάγματος, δύο μη θεμελιωδών Άρθρων του Συντάγματος με Νόμο που εγκρίθηκε χωρίς τη συμμετοχή των Τούρκων Βουλευτών όπως προβλέπεται στην παράγραφο 3 του Άρθρου 182 του Συντάγματος. Το Δικαστήριο ομόφωνα κήρυξε την τροποποίηση άκυρη επειδή δεν τηρήθηκαν οι 20 προϋποθέσεις που θέτει η παράγραφος 3 του Άρθρου 182 για την τροποποίηση μη θεμελιωδών Άρθρων του Συντάγματος. Δόθηκαν δύο αποφάσεις από το Ανώτατο Δικαστήριο που κατέληξαν στο ίδιο αποτέλεσμα. Η κρίσιμη παράγραφος η οποία 25 μνημονεύεται στο προσύμμο του Νόμου Αρ. 95 του 1989, περιέχεται στο σκεπτικό της απόφασης της πλειοψηφίας των μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου και συγκεκριμένα στη σελίδα 1444, παράγραφος 5, στην οποία αναφέρεται:

30 “5. Το Ανώτατο Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι λόγοι που προβάλλονται για τις τροποποιήσεις, με τον υπό κρίση Νόμο, των Άρθρων 63 και 66, του Συντάγματος, όσον σοβαροί και αν είναι, δεν είναι, υπό τις παρούσες συνθήκες στην Κύπρο, επιτακτικότεροι της υπέρτατης πολιτειακής 35 ανάγκης να μην τροποποιηθούν τα εν λόγω Άρθρα 63 και 66, οι πρόνοιες των οποίων αφορούν και τις δύο κοινότητες, χωρίς τη συμμετοχή Βουλευτών και των δύο κοινοτήτων στην ψήφιση του υπό κρίση Νόμου, όπως απαιτείται από την παράγραφο 3 του Άρθρου 182 του Συντάγματος εν σχέσει με τροποποίηση μη θεμελιωδών Άρθρων του Συντάγματος.”

40 Εξετάσαμε με μεγάλη προσοχή τις εισηγήσεις που έχουν υποβληθεί σε συσχετισμό με τη σοβαρότητα του θέματος το οποίο εγείρεται. Οι διαπιστώσεις στις οποίες καταλήγουμε

είναι οι εξής:

1. Το κείμενο της παραγράφου 3 του Άρθρου 182 είναι σαφές και δε δημιουργεί κανένα ερμηνευτικό πρόβλημα. Για την τροποποίηση μη θεμελιωδών Άρθρων του Συντάγματος, προβλέπει πλειοψηφία δύο τρίτων των μελών της Βουλής που ανήκουν στην Ελληνική κοινότητα και δύο τρίτων των μελών της Βουλής που ανήκουν στην Τουρκική κοινότητα. 5
  2. Το επίδικο θέμα στην Αναφορά 1/86 ήταν η εγκυρότητα της τροποποίησης μη θεμελιωδών Άρθρων του Συντάγματος χωρίς τη συμμετοχή των Τούρκων Βουλευτών. Κρίθηκε ότι η τροποποίηση ήταν αντισυνταγματική επειδή δεν τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του Άρθρου 182 του Συντάγματος. 10
  3. Στην Αναφορά 1/86 δεν ηγέρθη θέμα τροποποίησης προνοιών του Συντάγματος που αφορούσαν αποκλειστικά μια από τις δύο κοινότητες. Η αναφορά στο σχετικό της πλειοψηφίας στο θέμα αυτό συνιστά παρατήρηση (dictum), η οποία δεν ήταν απαραίτητη για τη επίλυση του επίδικου θέματος· συνεπώς δεν είχε νομολογιακά οποιοσδήποτε επιπτώσεις στην ερμηνεία της παραγράφου 3 του Άρθρου 182 του Συντάγματος. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εκ πρώτης όψεως θεώρηση του θέματος και συγκεκριμένα η θέση, ότι η απόφαση στην Αναφορά 1/86 δημιούργησε οποιαδήποτε ασάφεια ως προς την ερμηνεία των διατάξεων του Άρθρου 182.3 δεν ευσταθεί. 20
  4. Η κατάληξη ότι δε διαπιστώνεται οποιαδήποτε ασάφεια ως προς τις διατάξεις του Άρθρου 182.3 αποκλείει την ανάληψη και άσκηση δικαιοδοσίας βάσει του Άρθρου 149(β) του Συντάγματος, που περιορίζει την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στην ερμηνεία ασαφών προνοιών του Συντάγματος. Η δικαιοδοσία βάσει του Άρθρου 149(β) δεν επεκτείνεται στην έκφραση γνώμης ή την επίλυση θέματος το οποίο αφορά αφ' εαυτού τη Συνταγματικότητα νόμων. 25
- Η αίτηση απορρίπτεται. 30
- Η αίτηση απορρίπτεται. 40

Η αίτηση απορρίπτεται.